На невеличкій галявині, аж фіолетовій од розквітлого іван-чаю, сидять троє хлопчиків. Обідають.

Наша поява їх нітрохи не бентежить. Лише один із хлопчиків — худенький, циганкуватий — запитує для годиться:

— Багато лисичок надзьобали?

— А ми не лисички дзьобаємо, а красноголовці.

— Нє, — усміхається той, — лисички. Ми бачили, як ви в сосняку нишпорили.

Ми теж присідаємо обідати біля хлопчиків. Пропонуємо їм мінеральної води, але вони відмовляються: он огірки їдять, то пити не хочеться. Взагалі, пояснюють нам, найкраще брати до лісу огірки — і воду замінять, і з пляшкою не носитися.

— Ваш взвод, — цікавимося, — по ягоди чи по гриби спорядився?

— Нє, — відповідає циганкуватий, — у нас справи.

— Справи то й справи.

Так і обідаємо мовчки.

Помічаю, ті троє про щось перешіптуються. Почув навіть: "Та вони ж міські..." І вголос кажу:

— Гарні тут місця! Сотий раз ходжу, ніби й скрізь обчовгав, а все одно цікаво. Наступної неділі знову сюди, правда, Іване Михайловичу?

Компанія підсовується ближче:

— Дядьки, а ви на старий ялинник не натрапляли?

— Чого ж, бачили і ялини.

— Ті, що на Рудочці, так?

— І ті, й інші. Хіба тільки на Рудочці ялини?

— Покажете, як до них втрапити? — підхоплюються усі троє.

— Можна й показати. А для чого вам?

І ми почули таку історію.

Ще навесні їхній клас вирішив, що під час літніх канікул вирушить у похід слідами полку, який колись визволяв від гітлерівців рідне село. Та ось несподівано захворіла староста класу Наталка, її навіть у лікарню відвезли. А без Наталки ніяк вирушати не можна: це вона першою запропонувала піти в похід.

Бабуся Наталчина казала, якби знайти десь у лісі ялинового листа, то Наталка відразу видужала б. Ялиновий лист од усякої хвороби допомагає.

— Тепер нам треба того листа роздобуть, — кажуть хлопчики. — А з нас ніхто ніколи не бачив, який він з себе. Може, ви десь натрапляли?

Он воно що!

Переглянулися ми з Іваном Михайловичем та й не знаємо, як відповісти. Бо, якщо начистоту, давно вже й не чували, щоб хтось десь на Поліссі в нас навіть згадував про ялиновий лист.

А був же колись він знаний і в нашому краї. І вірило в його цілющу силу багато людей. Можливо, навіть надто багато. Отож від такої надмірної віри тільки пам’ять про цю рослину й лишилася.

Хоча, може, і не тільки від цього. Бо ялиновий лист — це зовсім і не лист, а один з видів листоподібних лишайників. Як і більшість лишайників, він дуже чутливий до забрудненого повітря. Тому на видноті його не побачиш, він усе тримається місць неходжених, а особливо неїжджених, бо не переносить бензинового диму. Оскільки глухих місць стає все менше й менше на землі, то зараз навряд чи багато людей в усьому світі можуть похвалитися, що бачили ялиновий лист. Адже відшукати його, певно, тільки трохи легше, ніж чарівний цвіт папороті.

Зовсім недавно Іванові Михайловичу потрібно було зібрати якусь пригорщу-другу так званого "ялинового моху" — дуже поширеного лишайника, який у ялинниках завжди звисає космами з гілляк дерев. Гайнули ми в ближній ялинник — а цього моху десь уже немає. Ідемо в інше місце — і там ялини гладесенькі, на гілляках нічогісінько… Зник "ялиновий мох", за останні роки зник, а ми й не завважили.

То що вже тут про ялиновий лист казати!

Лишайники здавна відомі людям. Ще в часи "батька ботаніки" Теофраста один із видів "хаосу природи", як тоді називали лишайники, використовували для виготовлення фарби. Споконвіку ці рослини є основним кормом для північних оленів. Ще недавно лишайник цетрарія ісландська в деяких північних країнах додавали до борошна, з якого випікали хліб. А листата умбілікарія їстівна і нині для японців — одна з делікатесних страв.

З лишайників упродовж століть виготовляли пудру, зокрема пудру для перук. З екстракту лишайника, відомого під назвою "дубовий мох", в усьому світі одержують багато видів духів і одеколонів — він фіксує аромат, надає парфумам стійкості.

Саме на його основі створено духи "Кармен", "Бахчисарайський фонтан", "Кристал", "Чайка", одеколони "Шипр", "Новий" та багато інших.

Ви, мабуть, чули вираз "манна небесна". Насправді це не щось вигадане, а цілком конкретна річ, — один із видів лишайника, так звана лекандора їстівна. Ця легендарна рослина, що має форму кульки завбільшки з ягоду нашої дикої черешні, росте в пустелях. Вона зовсім не прикріплена до грунту і з допомогою вітру вільно кочує з одного місця на інше. Трапляється, що вітер підхоплює тисячі таких кульок, здіймає високо вгору і несе далеко-далеко, іноді за сотні кілометрів. Згодом вони падають на землю, мов град. Тільки цей "град" цілком придатний для їжі, і місцеві мешканці йому завжди раді.

Нині вченим відомо понад двадцять тисяч видів лишайників. До цієї кількості додаються ще десятки, а то й сотні нововідкритих видів. Та лишайники й досі в переважній більшості залишаються рослинами-загадками. І хоч після того, як у минулому столітті вчений Сімон Швенденер відкрив світові їх біологічну суть (сьогодні кожен школяр знає, що в основі біології лишайника — співжиття гриба і водорості), все-таки ці рослини приховують в собі немало таємничого, до кінця не пізнаного людиною.

От хоча б їхні лікувальні властивості. Ще давні єгиптяни за дві тисячі років до нашої ери виготовляли з лишайників ліки. Ще знаменитий Карл Лінней у 1749 році називав сім цілющих лишайників. Ще в сорокових роках нашого століття німецькі вчені одержали з лишайників ефективний антибіотичний препарат "Евозін", а наші вітчизняні вчені — не менш ефективний препарат "Бінан". Однак і сьогодні лікувальні властивості лишайників вивчені надзвичайно мало. Цікаво, що останнім

часом медики саме серед лишайників шукають ліки проти найстрашнішої хвороби — раку.

А що, коли ті ліки є саме в ялиновому листу? Тоді людство так ніколи їх і не матиме.

Розповідаємо про це хлоп’ятам, пояснюємо, що нічого з їхнього задуму не вийде.

Юні шукачі ліків для Наталки розчаровані. Вони навіть поглядають на нас спідлоба, ніби це ми винні, що перевівся ялиновий лист.

Пробую підбадьорити їх:

— Одужає ваша Наталка. Нині лікарі багато чого можуть…

Циганкуватий перебиває:

— А ви звідки про ялиновий лист стільки знаєте?

— Ну, щось люди розказали, щось із книжок вичитав.

— Виходить, він таки є, коли в книжках пишуть! Виходить, якщо добре шукатимемо — обов’язково знайдемо!

Затятість так і бринить у його голосі.

Хлопчики поспіхом збирають рештки їжі і пірнають у густий сосняк. Не шукаючи стежки, навпрошки.

— Не заходьте далеко — заблукаєте! — гукаю їм навздогін.

— Нє, — чути у відповідь, — у нас компас є.

І мені так хочеться, щоб десь хоч на одній з тутешніх ялин ще сивів листатий лишайник.